de ovend

Stellingwarfs tiedschrift

45e jaorgaank no. 5
oktober 2017

Kolofon

De Ovend wodt uutgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte en komt zes keer in et jaor over de heerd bi'j de leden/ab. In dit blad verschienen bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge.

Redaktie **Buro-redakteur**	Jannes Westerhof en Jan Koops Sietske Bloemhoff
DTP	BVK grafisch vormgever, Haulerwiek
Omslag	Sietske Bloemhoff
Drok	Pijper Media, Grunningen
Adres	Stichting Stellingwarver Schrieversronte, Willinge Prinsstraote 10, 8421 PE Berkoop/Oldeberkoop Till. (0516) 451108
Eupeningstieden administraosie	Maendag t/m donderdag: 9.00 ure tot 16.00 ure Overleg mit aandere mitwarkers kan alliend nao tillefonische ofspraoke
E-mail	info@stellingwarfs.nl
Webstee	www.stellingwarver-schrieversronte.nl www.stellingwarfs.nl- (algemien) www.stellingplus.nl - (aktiviteiten) www.stellingia.nl - (digitaal kenniscentrum)
Ok te volgen op	
Lidm./Ab.	€ 20,00 in et jaor Opzeggen kan schriftelik tot ien maond veur et begin van een ni'j jaor
Losse nommers	€ 4,00

ISSN 0166-7351

D'r mag gien wark uut dit blad overneumen wodden zonder schriftelik goedvienen van de maeker(s).

De Stellingwarver Schrieversronte het per 1 jannewaori 2012 een kulturele ANBI-staotus. Dat betekent dat bi'j een gift an oonze stichting et bedrag verhoogd wodt mit 25%, tot een maximum van € 1250,00 in et jaor. Giften bin oftrekber, as die meer as 1% van jow inkommen binnen.

INHOOLD

Kiena Bouwer

In de grote stoeve

Koniferen in Stellingwarf en omkrieten

'Daor klept de klokke weer'

Foto's
foto omslag: zie bladziede 9

foto omslag	Sandra v.d. Meer
blz. 3	Sietske Bloemhoff
blz. 13	Lenus v.d. Broek
blz. 16/17	Helprig Bruggink
blz. 18	Sietske Bloemhoff
blz. 20-24	Klaas v.d. Veen
blz. 30	Dirk Nijk
blz. 32	Sietske Bloemhoff

2 **Jannes Westerhof**
Et veuroffien

3 **Jannes Westerhof**
Kiena Bouwer, een vri'jwilliger die van alle marken thuus is

5 **Van de redaktie**
Stellingwarfs Meziekfestival op 18 november

6 **Freddie de Vries**
Et beste medesien!

8 **Jaap Sikkema (Letterstreken)**
Dromen

9 **Van de redaktie**
'De overkaant van et waeter': persoonlike gedichten van Johan Veenstra

13 **Van de redaktie**
In de grote stoeve en ere verhaelen uut Appelsche

14 **Johan Veenstra**
Boris en Joris - katteverhaelen

15 **Van de redaktie**
Prachtig risseltaot sutelaktie 2017!

16 **Jannes Westerhof**
Dit plak dot me wat ...

19 **Grietje Bosma-Dijkstra (Letterstreken)**
Leef!

20 **Henk J. Jager**
Koniferen in Stellingwarf en omkrieten
Diel 3: Soorten uut de sparrefemilie

25 **Rob Zethoven**
Een goed onthoold

27 **Van de redaktie**
Veldnaemen van Stellingwarf VII: Oosterwoolde

28 **Van de redaktie**
lenakters en tenielstokken op Stellingia

29 **Hendrik Betten**
We zien uut naor de film 'Daor klept de klokke weer'

32 **Van de redaktie**
Opni'j filmopnaemen bi'j Schrieversronte

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 1 26-09-17 08:28

ET VEUROFFIEN

In juli was ik in et eupenlochtmuseum 'Het Hoogeland' in Warffum. Zoe'n twintig oolde huzen en gebouwen, waorvan twie schoelegebouwen, op et hoogste punt van de wierde. 'Ontdek et plattelaand van roem honderd jaor leden' is zoe'n betien et motto. Een prachtig gehiel waor aj' zien kunnen hoe de meensken woonden en warkten. Aj' in de woonkaemers, slaopkaemers en warkplaetsen kieken is et krek of de bewoners evenpies vot binnen. Aj' wat oolder binnen kommen je vule dingen nog bekend veur die aj' wel bi'j de grootoolden van jezels en je vrunties zaggen.

Aj' alles bekieken bi'j' zo twie tot drie uren doende en dan kuj' d'r ok nog eten en drinken. An alles is docht, mar toch miste ik wat. Ik vun haost niks over de tael, wiels op et Hogelaand tot in de jaoren zeuventig van de veurige ieuw haost iederiene nog Grunnings praotte. Bi'j de in- en uutgang kuj' alderhaande spullen kopen, ok een peer boeken. Mar… niet in et Grunnings. Ie zollen toch daenken dat pattie toeristen uut et Nedersaksische gebied wel es wat in et Grunnings zien willen en/of kopen. En aanders wel een CD van Ede Staal of Lianne Abeln!

Dat et best kan het Johan Veenstra dit jaor mit Eupen Stal wel zien laoten. Hi'j verkocht zovule van de dichtbundel *De overkaant van et waeter* dat d'r zowat niks overbleef veur de sutelaktie! Mit aandere boeken d'r bi'j verkocht hi'j veur krapan drieduzend euro. Now ston de schriever zels te verkopen en dat scheelt vanzels een slok op een borrel, mar museums en aandere kulturele instellings hoeven d'r niet an te verdienen. Ie bieden wat extra's veur de bezukers. Zol et niet wat wezen veur bi'jglieks et Vlechtmuseum?

Jannes Westerhof

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 2 26-09-17 08:28

Jannes Westerhof

Kiena Bouwer, een vri'jwilliger die van alle marken thuus is

Dit hadde ik niet missen willen, wat he'k d'r vule van leerd. Et was zoe'n mooie ervering,' zegt Kiena Bouwer een peer weken nao de opnaemen veur de Stellingwarver film *Daor klept de klokke weer*. In et veurige nommer van De Ovend staon daor foto's van. Op ien van die foto's staot Kiena as ze mit heur grimeerwark doende is. In dit nommer kuj' de belevenissen bi'j et maeken van de film lezen in et verhael van Hendrik Betten.

In de oflopen jaoren was Kiena al as vri'jwilliger an et inscannen van alderhaande wark veur Hiemkunde, et veurlezen uut Tomke an ukken en et veurlezen an oolderen. Geboren en getogen in et Drentse Gasselte en dan zo aktief veur de Stellingwarver tael en kultuur. Hoe komt dat zo? Vanuut Gasselte het ze de ulo in Gieten en de Pabo in Assen volgd. Doe was ze twie jaor onderwiezeres an een schoele in Meppel. Et wark ston heur daor best an, mar Franke, heur man, woonde en warkte in Oosterwoolde. Vanwegens de ofstaand solseteerde ze in De Haule. 'Daor heb ik haost veertig jaor an schoele staon,' zegt Kiena. 'Ik begon in 1974 en in 2013 bin ik mit pensioen gaon. Tussendeur bin ik d'r een jaor uut west nao de geboorte van Karin, oonze ooldste dochter, mar doe heb ik wel vri'jwilligers-

Kiena smienkt Lute Wedekind, heufdrollespeulder in de film 'Daor klept de klokke weer'

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 3 26-09-17 08:28

Kiena Bouwer-Hadderingh het bekende Drentse schrievers in de femilie. Lambertus Henderikus Hadderingh, een neve van vader Thale, is onder de schoelnaeme Bart Veenstra et meerst bekend. Et vermaekelike is dat Bart as schoelnaeme de femilienaeme van zien vrouw Martha Veenstra bruukte, wiels Martha bekend was as Martha Hadderingh. Veertig jaor hebben Bart en Martha de redaktie en de administraosie van *Oeze Volk, maondblad in de Drentse taol* daon. Bart van 1966 tot zien dood in 2005. Martha het ok hiel wat jaoren in et stichtingsbestuur zeten. Bart schreef o.e. verhaelen, gedichten, romans en jeugdboeken. Tegere mit zien zeune Henk was hi'j de maeker van et Drents Woordenboek dat in 1979 verscheen en in 1988 nog een 4e drok hadde. In dit woordeboek staon heufdzaekelik Drentse woorden die niet in et Nederlaans veurkommen. Henk was schriever en vertaeler, en is krek as zien heit wegraekt in 2005. Breur Jent is ok vule doende mit de Drentse tael en publikaosies over Drentse zaeken. Hi'j is al jaorenlaank de redakteur van de *Drentse spreukenkalender*. Veurig jaor verscheen van him *Nakende wiefies*, waorin Drentse plaantenaemen verklaord wodden.
Naemgenoot en neve van Kiena heur heit, Thale Hadderingh – hi'j was jaoren direkteur van de ULO in Oosterwoolde - was een breur van Bart Veenstra.

wark veur de schoele daon. Daornao warkte ik eerst iene dag in de weke, mar laeter vier daegen. Nao de geboorte van oonze twieling in 1985 bin ik op 'e schoele bleven. Ik heb verschillende kombinaosies van klassen, laeter groepen, had. Daordeur hebben sommige kiender mi'j de hiele schoeletied as juf had. D'r is destieds wel vraogd an de oolden of die daor bezwaor tegen hadden, mar et dee blieken dat dat niet et geval was. Zo heb ik as juf ok de oolden van pattie kiender in de klasse had.
'We hebben eerst nog zes jaor in Oosterwoolde woond en in 1980 biwwe naor De Haule gaon waor as we now nog wonen. Et Stellingwarfs was veur mi'j as Drentse niet muuilik en et Fries heb ik leerd bi'j de tenielverieninge van De Haule waor ik hiel vule jaoren in mitspeuld heb. Ik verzorg et grimeerwark en ok souffleer ik wel.
De meerderhied van de kiender op 'e Haule was eerst Friestaelig. Laeter wodde dat Nederlaanstaelig. In et half ure les hiemkunde in de weke dee ik iedere keer wel wat aanders. Dat kon ok mooi, want aanders as de Friese les is Hiemkunde meer op 'e omgeving richt. Een kompetisie in woordzukers weren de kiender gek op. Kotte verhaelties boeiden ok arg.

In de kienderboekeweke kwam Sietske Bloemhoff tiedens hiemkunde wel veurlezen in de klasse. Doe ik 2013 stopte mit et wark zag ik een oproep van de Schrieversronte om vri'jwilligers. Mit Sietske heb ik doe praot over wat ik doen kon. In september bin ik begonnen mit et inscannen van alderlei dingen van Hiemkunde, bi'jglieks alle Tomkeboekie, en de schoelekraanties *Uut de Buse* en *'t Herenhoentien*. Ok dingen waor as ik zels les in geven had. Dat doe ik op deensdagmiddag. Al gauw gong ik ok veurlezen. Eerst et veurlezen uut Tomke an ukken in Oosterwoolde. Ik doe daor hiel vule omhenne, zoas et dudelik maeken van begrippen. En in jannewaori doe ik mit an et veurlezen an oolderen, zoas bi'jglieks in Stellinghaven en Rikkengehof in

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 4 26-09-17 08:28

Oosterwoolde en Sinnehiem in Haulerwiek. Bi'j de tenielverieninge he'k een grimeerkursus volgd in Liwwadden en laeter ok bi'j regisseuse Fen Bruinenberg in Oosterwoolde. Doe de film kwam vreug Sietske netuurlik of ik grimeren wol. Bi'j een film grimeren is hiel wat aanders as bi'j een tenielveurstelling. Ie moe'n d'r wel et neudige opsmeren, mar vule minder. In et begin was ik hiel zenewaachtig. We weren wel mit 'n drienend, Baukje Oosting, Albertha Zwaagstra en ik, mar behalven de speulders mossen ok de figuraanten grimeerd wodden. In et eerst weren dat d'r tiene, mar laeter vule meer. De eerste dag stonnen we morgens om zeuven ure al in Orvelte. We hebben acht dri'jdaegen had vanof morgens half achte. Iene van de figuraanten kwam van De Haule en die he'k alle keren grimeerd. D'r weren biezundere klussen bi'j, zo mos iene een hiel bloederig oge en littekens hebben. En dat mos twie keer op percies dezelde meniere. Et bloederige oge wodde schrapt, mar doe he'k wel een ure doende west mit een klein druppien bloed op een lappien. Ok mos ik een grote witte baord hielendal zwat maeken. Et weren zwaore daegen, mar zoe'n prachtige ervering.'

Behalve de deensdagmiddag op et kantoor in Berkoop het Kiena nog een aandere 'vaaste' vri'jwilligersbetrekking. Elke maendagmorgen is Kiena gaastvrouw in et ziekenhuus in Assen. De gaastvrouwen wiezen de meensken de weg en gaon mit naor de ofdieling waor as ze wezen moeten. 'Ik bin zels pesjent in et ziekenhuus west en ik zag een vakketure veur gaastvrouw. Veur et eerst in al die jaoren he'k weer solseteerd. Nee, ie konnen niet evenpies bellen daj' dat wel doen wollen. Ik wodde anneumen en et is zok dankber wark. Lessend kwam d'r een oolder echtpeer waorvan de man slim zenewaachtig was. Ik maekte een praotien en et dee blieken dat hi'j van Gieten kwam en dawwe gezaemelike kunde hadden. Al praotende verdwenen de zenen. De vrouw bedaankte me bi'j et votgaon en zee: jow hebben him d'r deurhulpen.'

Kiena het ok nog bestuursfunkties, zo is ze siktaoris van et bestuur van et zwembad Haulewelle en siktaoris van de tenielverieninge in De Haule, en ze is redakteur van de dörpskraante. Veur die kraante maekt ze 'allienig' artikels over zaeken waor as ze bi'j betrokken is. Naost al dat vri'jwilligerswark vraogen et huusholdelik wark, de drie kiender en de twie kleinkiender de neudige tied.
As d'r tied veur is lest ze romans en detektiveverhaelen, kikt naor opneumen detektives op 'e tillevisie en mag ok graeg naor meziek luusteren.

Veur Kiena dus gien 'zwat gat' nao heur pensionering. Ze mag graeg mit meensken ommegaon en et is wel dudelik dat daor gien gebrek an is. En een peer weken nao oons praotien gaot ze tegere mit Franke sutelen. 'Franke dot de kroje en ikke et praotien'. Mit heur telenten zal dat wis en zeker goed gaon!

Stellingwarfs Meziekfestival op 18 november

Op zaoterdagaovend 18 november wodt veur de twiede keer et Stellingwarfs Meziekfestival holen in De Miente in Oosterwoolde. De aovend begint om 19.30 ure, de prissentaosie is opni'j in hanen van Anna (Pippi) Span. An et festival doen in elk geval mit: The Lion Rules, Remy Tjassing, Elser Smart en Serge Epskamp. Van twie groepen is op dit mement nog niet dudelik as die wel of niet mitdoen kunnen. Et festival wodt krek as veurig jaor weer rechtstreeks uutzunnen deur Omroep Odrie, de toegang is ommenocht.

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 5 26-09-17 08:28

Freddie de Vries

Et beste medesien!

Al hiel wat jaoren geef ik riegelmaotig exkursies in netuurgebieden in de naoste omgeving. Et meerste kom ik in de Lendevallei en daor kom ik al sund ik zoe'n betien lopen kon. Ok de Oolde Kuunder bi'j et stoomgemael op 'e Rizzerd is ien van mien favoriete gebieden. Daornaost geef ik ok nog wel es een rondleiding op 'e Delleboersterheide aachter Berkoop en de Schaopedobbe bi'j Else.

Et mooie van die exkursies is daj' nao afloop van zoe'n twie tot drie uren kuieren de meensken vule beter kennen. D'r ontstaon mooie gesprekken en soms wildvremde meensken blieken in de veerte nog femilie van mekeer te wezen.
Ien exkursie za'k niet gauw weer vergeten. Dat was een peer jaor leden op een aovend argens in augustus. We leupen dwas deur de Lendevallei over nauweliks begaonbere paeden. Hier en daor mossen we deur moerasachtig gebied waor as et riet oons tot de schoolders rikte. De dielnemers vunnen et wel aeventuurlik en ik vertelde d'r wat smeuïge en starke verhaelen bi'j. Doe et wat schiemerig wodde zollen we schuin over et laand van Haans ter Schure en dan over de Wildakkers van Sjouke Bakker weer naor et beginpunt waor as de auto's en fietsen stonnen. Opiens kwam d'r een trekker over de menning anstoeven. De trekker stopte veur oons en Haans kwam d'r of wiels zien vrundinne zitten bleef. Wi'j stonnen veur een gladde stroomdraod en zollen die krek mit een stok naor beneden holen om d'r over te gaon. Haans stapte op mi'j of en zee dat wi'j niet over zien laand mochten. De groep keek vremd op en keek vraogende naor mi'j vanwegens disse onverwaachse situaosie. Haans hadde et al jaoren in et gaoren mit 'It Fryske Gea', zo bleek. De overhied wol zien laand opkopen veur netuurbelangen en wol dat dan in beheer bi'j It Fryske Gea geven. Ik perbeerde Haans wat te bepraoten, mar dat lokte niet goed en zien vrundinne gooide zo now en dan ok nog wat eulie op et vuur. 'Mar, ik doe ok de naozorg bi'j jow op et laand,' zee ik nog om et ies te breken. 'Dat kan me niks verrekken,' zee Haans mit wat zenuwtrekken om et gezicht. 'Jow hebben vanaovend de verkeerde pette op.'
Mittertied begonnen ok inkelden uut de groep heur d'r mit te bemuuien en perbeerden, mit begrip veur zien perblemen, him te overtugen dawwe graeg veerder wollen. Et wodde now al aorig duuster en ik zag et niet zitten om weeromme te gaon in de wildernis. Opiens kreeg een ooldere vrouw et klaor dat de groep veerder moch over de laanderi'jen. 'Mar jow meugen niet veerder,' zee Haans mit een overslaonde stemme tegen mi'j.
Et maekte mi'j niet vule uut, as de groep mar veerder moch. Mien breur Johan zol de meute de weg wiezen naor et eindpunt. Ik zette et op een lopen en et wodde middertied aorig duuster, mar ik kende de weg. Nao een drie kerrtier was ik weer bi'j de boerkeri'je van Poelsema waor as we begonnen weren. Hielemaole buten aosem trof ik Johan daor, want de groep was intied al vertrokken. De volgende dag ston et verhael mit koeieletters in de kraante en ik mos even tekst en uutleg geven bi'j It Fryske Gea.
De laeste jaoren geef ik ok veerexkursies op een praem deur de Lendevallei. Kees Kuipers is dan mien schipper en dat bin altied mooie tochies. We veren altied vanof de Blesbrogge tot an de Kontermaansbrogge. Daornao keren we de boot en veren rustig weeromme. Die tochten bin veural geliefd bi'j de oolderen, want dan kun ze mooi zitten te genieten

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 6 26-09-17 08:28

van die mooie Lendevallei. Op 'e weerommeweg gaon we altied even an wal en bekieken et Helemaslusien. Daor vertel ik wat over de historie van dit unieke monement. Ok bekieken we wat restaanten blauwgröslaand en bi'jtieden vliegen d'r ok nog mooie en biezundere vlinders over de bloemrieke haegen en de ieuwenoolde Lendiek.
Argens in juni hadden we ok weer zoe'n veertocht en we hulpen de meensken ien veur iene van boord doe we bi'j et slusien ankwammen. Kees reup nog even veur de lol dat ze niet tussen de wal en et schip raeken mossen. We hadden een plaanke naor de wal legd en d'r mossen nog twie 'Harekieten' van rond de 75 jaor van boord. Ik pakte een nogal stevig vrommes mit een dikke bos gries haor bi'j de haand. Ze was zo stief as een deure en ik zee dat ze rustig op 'e plaanke stappen mos. Inienen, jim vulen et al ankommen, raekte ze uut evenwicht en gong onverwaachs over de zied. D'r was gien holen an en ze plompte zo De Lende in, koppien onder. Ik kon heur nog krek op tied loslaoten, eers hadde zi'j mi'j mitneumen naor de unieke onderwaeterwereld. Daor lag ik machteloos in de onderwal tussen de varkenties en de waeterzoerstengels. Gelokkig was mien dure verekieker hangen bleven an een peer stoezeboolten. Dat ik dit weer beleven mos, docht ik in een flits. Ze kwam waeter proestende boven as een dikke blei die kuut schöt in et veurjaor. Ze zat onder de drek en scherens en as echte Friezinne hadde ze de pompeblaeden over de schoolders hangen. Kees en ik perbeerden heur an de wal te hijsen, mar et was krek as trokken we an et beruchte dooie peerd.
Nao hiel wat inspannings hadden we heur weer op et dreuge. Heur zuster hadde et schouwspel veraldereerd bekeken en wol now niet meer uut de boot en bleef stiems veur heur uutzien. Et kleddernatte vrommes nam et toch nog wel gemoedelik op en gong mit naor de vervenerssluus. Een aandere vrouw, die ok bi'j dit gezelschop heurde, kwam naost mi'j lopen en zee in et Waldfrysk: 'Et hindert niks jer, eigen schuld: ze het altied de bek iepen'.
Kees bleef bi'j de gremietige zuster in de boot en mos zien dat ze weer wat te bruken was.
'Ik wol har sa net in de auto ha, mei die vieze klean,' zee ze nokkig.
'Dan kan ze mien broek wel an,' zee Kees een betien maltaepelig.
Mar die opmarking bevul heur hielemaole niet en ze keek nog kwaoier.
Hiel beheerst hebben we de groep weer an boord laoten en veerden weer rustig op 'e Blesbrogge an. De 'bijna' verzeupen vrouw was weer aorig opdreugd deur et vrundelike zunnegien en ze kreeg ok weer de hieltied meer praoties. An et aende van de exkursie he'k nog es opni'j mien exkuus anbeuden en hebbe heur mar niet betaelen laoten.
Doe we weerommeveerden naor et botehokke hadde Kees de grootste wille en bi'jtieden ruulden de traonen him over de wangen. Kees hadde de laeste weken al een peer chemokuren achter de koezen en zee mit een briede grijns: 'Ik hebbe de laeste weken aorig in de onderwal legen, mar hier knap ik zo van op, ik hebbe me in tieden niet zo goed vuuld.' En tussen et mooie geluud van de koekoek en de prottelende buterboordmoter deur zee hi'j glunderende: 'Hier kan geen medesien tegenop!'

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 7 26-09-17 08:28

Jaap Sikkema
(Letterstreken)

Dromen

Ik drome nooit. A'k morgens wakker wor, he'k niks te vertellen, de naacht gaot bi'j mi'j altied stillegies veurbi'j.
De laeste daegen lig 'k wel es wakker, dan daenk ik an de opdracht die wi'j mitkregen hebben. Mar aj' niet slaopen, kuj' ok niet dromen. Zo is 't, toch. Dagdromen dan, heur 'k jim zeggen. Dat doe 'k wel. Ik ligge overdag wel es te soezebollen.
Lessend nog op 'e camping. We laggen aachterover in oonze tuunstoelen, de dikke boeken omhogens. De barbecue smeulde nog wat nao. Alle vleis was opraekt en et lege krat bier kon aandere morgens inleverd wodden bi'j de supermark. Middags wollen wi'j naor de kermis in 't dörp, even kieken bi'j de autoscooters, de zweef en wat d'r nog meer staot. En een dikke ijsko netuurlik. De ogies wodden kleinder en iniens zag 'k mi'jzels staon veur de kassa van et reuzerad. Ik hadde al een kaortien in de haand. Twie tellen laeter zat 'k in een gondel en bekeek de wereld zo now en dan van boven. Ik hadde mar amper in de smiezen, dat et rad almar hadder begon te dri'jen. We vleugen now gloepense hadde in de ronte. Opiens knapten de boolten en wodde de gondel de locht in lanceerd. Ienkeer van de schrik bekommen, keek ik naor beneden en zag de eerde as een stippien.
'Bevaalt et wat,' heurde 'k een stemme. 'Ik hebbe de kapsule op sleeptouw neumen, dan schieten wi'j wat op. We gaon naor de planeet waor as ik wone. Ik bin onzichtber en komme van de planeet Foetius. Vanof de eerde is oonze planeet deur jim niet te zien. Foetius zit krek aachter de maone en dri'jt mit de maone om de eerde.'
'Et is niet te geleuven dat oonze perfesters jim nog nooit ontdekt hebben. En daj' onzichtber binnen geleuf ik hielemaole niet,' reup ik.
'Aj' opletten, dan ziej' dawwe now een lochtbelon veurbi'jgaon, zwaai mar even naor heur,' heurde 'k de stemme weer. 'We vliegen now een stok hadder; kiek, daor in de veerte komt een vliegtuug an, we moe'n zorgen dawwe niet in zien baene terechtekommen. Ik wil now opschieten,' gong de stemme veerder. 'Taekel de gondel in mien ruumteschip, want dan kuwwe meer gang maeken.'
As oonze kapsule een ure laeter ofzet wodt op een kael stok rotsachtig laand zie 'k opiens een mannegien naost et ruumteschip staon.
'Zo, now ziej' mi'j ok es, hier kan 't wel weer. Za'k vertellen hoe as wi'j hier wonen. Mar eerst wi'k uutleggen hoe 't komt daj' mi'j zo goed verstaon. Een peer maonden leden he'k bi'j jim op 'e eerde inbreuken bi'j et kantoor van de Schrieversronte en he'k de digitaole versie van et Stellingwarfs Woordeboek kopieerd en in dit vertaelkassien opsleugen. Daor wodt et in ommezet in geluud en kuwwe mekeer verstaon.'
'In oonze wereld kriej' op je falie aj' inbreken in komputers en kuj' alliend nog mar asiel anvraogen in een vremd laand,' mompel ik, mar wel zo hadde dat et mannegien et heurt. 'Hej'm hier op Foetius dan gien pelisie.'
'Foetius is een laand zonder greenzen. Wi'j hebben hier ok niet allemaole regerings, mar iene opperbaos en iene baos veur tekot en iene baos veur tevule.'
'Mar hebben die dan nooit spul,' wo'k graeg weten.
'Jawisse wel, mar dan sturen wi'j ze een peer daegen naor jim eerde en as ze weerommekommen is 't oplost. Op 'e eerde wo'n ze geweer wat et veur gevolgen het om ruzie te maeken.'
Et is een schoffien stille; ik kieke him wat ongeleuvig an.

'Jaap, we moe'n nog ofwasken, die smerige prakke staot d'r nog.'
En dan staoj' zomar weer mit beide bienen op 'e grond.

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 8 26-09-17 08:28

Tiedens Eupen Stal expesisie gedichten mit foto's

'De overkaant van et waeter': persoonlike gedichten van Johan Veenstra

Al weer een schoffien leden, op vri'jdagaovend 28 juli, was in MFC De Ni'je Stienze in Ni'jhooltpae de prissentaosie van *De overkaant van et waeter*; de ni'jste dichtbundel van Johan Veenstra.

Et eerste exemplaor daorvan was veur de Drentse dichteres Ria Westerhuis uut De Wiek. Ok veur Tonko Ufkes was d'r een eerste exemplaor van de ni'je dichtbundel. Hi'j woont in de stad Grunningen, mar komt van oorsprong van Zeuvenhuzen en praot en schrift zodoende in et Westerkertiers. Ufkes was liekewel deur de Stellingwarver Schrieversronte vraogd om beide dichters te interviewen. Dat dee hi'j op zien bekende en veurtreffelike wieze, zodat et pebliek aorig wat an de weet kwam over de schrieveri'je van Veenstra en Westerhuis.

Aorig was om te heuren dat Westerhuis in et Drents schrift mar ok in et Nederlaans, wiels Johan Veenstra angaf dat hi'j alliend in et Stellingwarfs schrieven kan. 'Die tael beheers ik now ienkeer hielemaole, daor kan ik me goed in uutdrokken. En dat gelt veur et Nederlaans niet, die tael is me now ienkeer niet eigen genoeg.'
Beide dichters dreugen uteraord ok veur uut eigen wark. Veur een muzikaole ofwisseling zorgde Serge Epskamp; hi'j zong en speulde een zeuvental eigen lieties in et Aachterhoeks.

De overkaant van et waeter is de laeste dichtbundel van Johan Veenstra. In de bundel staon hiele persoonlike gedichten over de meensken die kleur an zien leven geven hebben: zien moeder, onbekende vader, halfbreur en kammeraod. En netuurlik gedichten over himzels, zien dörp en zien oolde huus. Tiedens de keunstroute Eupen Stal weren vuuf gedichten, elk veurzien van drie biezundere foto's, op grote posters te zien in de hal van et gebouw van de Stellingwarver Schrieversronte. Die foto's weren deur verschillende fotografen maekt nao een oproep in *De Ovend* en een flink tal kraanten. Uut de inzendings keus Johan Veenstra foto's die him et meerste ansprakken bi'j zien gedichten. Die foto's weren maekt deur Grietje Bosma, Jan Bosma, Harmen Houtman, Jitske Oosterloo, Sandra van der Meer, Gonnie Veldhuizen en Anne Westerhof. Tiedens Eupen Stal was Johan Veenstra alle daegen in Berkoop en vertelde over zien schrieveri'je en las, as d'r om verzocht wodde, zien gedichten veur. Veur de tentoonstelling was ommeraek veul belangstelling en wardering; de dichtbundel bleek nao Epen Stal naogenoeg uutverkocht te wezen.

Op 'e volgende bladzieden bin drie van de vuuf gedichten mit de foto's te lezen en te bekieken, de ere twie gedichten mit foto's volgen in *De Ovend* van december. De gedichten en foto's bin ok nog tot et aende van et jaor bi'j de Schrieversronte te zien (van maen- t/m donderdag, tussen 9.00 en 16.00 ure).

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 9 26-09-17 08:28

Fietsen

Johan Veenstra

En ie fietsten in de zunne
mit et joongien aachterop.
Soms dan koj' de stilte heuren
en de geuren van et laand
zweefden as een zute dieze
over bossen, zaand en huzen.
En ie fietsten almar wieder.
Alles leek oneindig groot
en de dood was nog een woord
zonder zeerte, zonder zorgen.
't Leven dat zol altied deurgaon
veur de moeder en et kiend.
Fietsend' deur een zee van tied,
in de waarme zoemerwiend.

Foto Grietje Bosma, Sunnege

Foto Jan Bosma, Sunnege

Foto Sandra van der Meer, Hoornsterzwaag

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 10 26-09-17 08:28

Roofvoegel

Johan Veenstra

Wat bin 'k aanders
as een zwarver,
now de beien van de
sepiepen rood binnen,
de brummels zwat.
Ik zwalke deur
et onlaand
van mien wezen.
Een boot veert in
een visioen veurbi'j.
De vasse locht
van een meitied
hangt veur een tel
in de leegte
boven et veld.
Tot in de veerte:
gien meens te zien.
Mar in de locht
volgt een roofvoegel
elke stap van mi'j.

Foto Jitske Oosterloo, Wolvege

Foto Jaap van Rotten, Twiezel

Foto Hielke Roelevink, Wapservene

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 11 26-09-17 08:28

Droom

Johan Veenstra

Ik zag mezels vannaacht as kiend
bi'j 't oolde spul en hi'j zag mi'j.
Hi'j keek me an en zag de man
die hi'j ooit wodden zol en ik
et kiend da'k lange leden was.
't Was zoemer, et zaand was mul.
D'r hong die dag een waes van
klamme waarmte over 't laand.
Hi'j hul een bloeme in de haand
en keek as hadde hi'j verwaacht
in disse wonderlike droom
zien oold're ik iniens te zien.
Wat was 't da 'k in de ogen zag
van die verlaoten krullekop?
Onschuld en een bult ontzag.
Doe leup et joongien mit de
zunnebloeme vot, et leven in.
Een tocht mit onrecht, ongemak,
verraod, mar mit as troostpries op
et laest toch ok een kammeraod.

Foto Sandra van der Meer, Hoornsterzwaog

Foto Gonnie Veldhuizen, Makkinge

Foto Gonnie Veldhuizen, Makkinge

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 12 26-09-17 08:28

Van de redaktie

In de grote stoeve en ere verhaelen uut Appelsche

Deensdagmorgen 12 september tuugden Schrieversronteveurzitter Klaas van Weperen en Ovendredakteur Jannes Westerhuis tegere naor Et Vene. Daor woont sund jaor en dag schriever Wiebe J. de Jong, die liekewel van oorsprong van Appelsche komt.

Al weer flink wat jaoren leden schreef De Jong verhaelen over zien herinnerings an et oolde Appelsche. Mar hi'j schreef doe ok de verhaelen op van zien pake, die die verhaelen weer heurd hadde van die zien pake. De overooldpake van Wiebe de Jong was eertieds scheper in Appelsche, zodat flink wat verhaelen over zien erverings in et veld gaon. Soms kommen in die verhaelen ok aorige volkskundige elementen veur, die ze om die reden nóg aoriger maeken.

Al die verhaelen bin kotleden bundeld en bin now in boekvorm verschenen. De Jong, die eerdaegs 90 jaor wodt, bleek ommeraek bliede te wezen mit et boek, zo bleek wel doe hi'j uut hanen van Van Weperen et eerste exemplaor kreeg. De verhaelen blieven ommes zo in omloop en geven een weerdevol beeld van et Appelsche van eertieds.

Veur de mooi omslagfoto zorgde Gonnie Veldhuizen. Daor is de Grote Stoeve op te zien, een oolde benaeming veur de Kaele Dunen. Veur et omslag en de vormgeving zorgde Sietske Bloemhoff. Et boek telt 120 bladzieden en kost € 10,00.

Wiebe de Jong krigt et eerste exemplaor van zien boek anbeuden deur veurzitter Klaas van Weperen. Links Jannes Westerhof, die mit veur de keuze van de verhaelen zorgde

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 13 26-09-17 08:28

Johan Veenstra

Boris en Joris – katteverhaelen

De dood van een huusdier hakt d'r ommeraek in. Meensken die weinig of niks om dieren geven snappen zoks lichtkaans niet. Die kennen dat gevuul niet en zeggen: 'Och, et is mar een dier.' Mit aandere woorden: Ie moe'n je niet zo anstellen. Kom now toch! D'r gebeuren werachtig wel argere dingen in de wereld.

Netuurlik is et vule arger as een meenske daj' liefhadden uut de tied raekt. Mar een huusdier is vule meer as een dier. Et is een kammeraod die een pat van je leven mit je oplopen het en dat leven kleurd het mit liefde en genegenhied. De dood is vanzels de meerst stomme uutviening van evelusie/schepping. Et is prutswark. As ik de boel indertied in mekeer knusselen mocht hadde ha'k et vule aanders en beter daon. Daor bin 'k eins wel wisse van. Mar ja, we zitten now ienkeer mit de dood as onherroepelik sluutstok van et leven en daor zuwwe van tied tot tied mit ommegaon moeten. De dood van de leasepoes die gewoon van Poes hiette en veur Boris en Joris mien leven verangenaemde was in ien woord een drama.

Mit een kammeraod wa'k een peer daegen in Amsterdam west om wat kultuur op te snoeven. En doe 'k aovens weer thuuskwam was Poes d'r niet. Dat was vremd, want aanders was hi'j d'r altied drekt. Hi'j kwam votdaolik bi'j de buren weg naor mi'j toe as hi'j vernam da'k thuuskwam, want hi'j kende, krek as Boris en Joris laeter, haorscharp et geluud van mien auto. Katten bin wat dat anbelangt ommeraek scharp: ze zien en heuren vule beter as meensken. Wi'j bin mar stumpers bi'j heur vergeleken. Ik keek die aovend iederkeer butendeure en reup him zo now en dan, mar d'r kwam niks en ik wodde al een betien ongerust. D'r zol toch niks mals gebeurd wezen?
Aanderemorgens zat Poes niet bi'j de deure te waachten doe 'k van bedde kwam. Mien ongerusthied wodde slimmer. Ik keek es bi'j de buren in de peerdestal. Niks. Ik fietste roepende deur de bos. Niks. Ik vreug de buurman as ze Poes de laeste daegen ok zien hadden. Niet echt, nee. Ik stapte in de auto en ree alle wegen in et dörp langes en keek in alle baarms as Poes daor ok lag. Hi'j was grif verongelokt. Mar nargens was Poes te bekennen. Et zol vanzels ok zomar kunnen dat hi'j een peer daegen op 'e struun was. Daor was in wezen niks ongewoons an, dat deden katten wel vaeker, mar dat dee disse poes aanders nooit. Ik perbeerde mezels gerust te praoten. Ik mos drekt niet van die verschrikkelike dingen daenken. Et kon ok nog wel wat toevalen, mar dat dee et niet.

Nog een dag laeter zat hi'j morgens weer niet bi'j de deure op me te waachten. De buren weren naor et wark en ik nam me veur da'k alle hokken en schuren mar es deur mos. Mar evenpies laeter vun ik

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 14 26-09-17 08:28

Poes in een hokke aachter 't huus. Hi'j lag laankuut in et stro mit de kop op een kleine verhoging. Hi'j was daor gewoon hiel allienig en zonder mi'j dood gaon. Was hi'j ziek west, hadde hi'j wat verkeerds eten? Vraogen… Ik was kompleet overstuur. Hoe mo'k now toch zonder dat lieve dier? Ik raekte him zachies an en aaide him. Hi'j was hielemaole stief. In mien ontreddering belde 'k Fettje op en die zee da'k him een peer uren bi'j me in huus nemen mos. Wat een goed advies! Een schoffien laeter lag Poes op zien eigen dekentien op 'e baank en ik hebbe tegen him praot en praot en praot. En ik hebbe jankt en foto's van him maekt. Doe de buren thuuskwammen van heur wark he'k de bosschop nog half jankende overbrocht en ik vreug as ik him begreven moch. Dat moch netuurlik. Et was et laeste wa'k veur him doen kon. Op 'e greens van mien en heur gerechtighied he'k een gat greuven en daor he'k Poes in zien dekentien wikkeld en inlegd. Doe he'k et graf dichtegooid en d'r een stokmennig balstiender op legd. Die liggen d'r nog op, dat ik wete nog altied percies waor Poes ligt. De katte die zo vreselik belangriek in mien leven west het, want doe mien moeder wegraekte was hi'j d'r altied en kon 'k tegen him praoten en bi'j him mien verhaelen kwiet.
In mien huuskaemer staon drie foto's naost mekeer. Mien moeder, mien breur Jan en Poes. En nao al die jaoren praot ik nog wel es tegen die foto's. Ok tegen Poes. Niet vaeke, mar soms. As et zo uutkomt. Ik bin now ienkeer een nogal gevulige, mankelieke en ietsien sentimentele oolder woddende man. Meensken die niet om dieren geven zullen hier lichtkaans niks van begriepen, mar dat hoeft ok niet. Et is belangriek veur mi'j, de rest dot d'r niet toe.

Prachtig risseltaot sutelaktie 2017!

Krojen, krojen, groot genot,
ieder drift mit mi'j de spot.
En wie mit mi'j de spot zal drieven,
zal iewig aachter de kroje blieven.

Onderwegens mit de kroje kreeg iene van de sutelders dit riempien mit.
Now, oonze sutelders spotten niet mit heur krojen. Die bin ommes onmisber om mit Stellingwarver boeken, kelenders en cd's langs de deuren te gaon! Vergeliekbere riempies bin trouwens ok in et Stellingwarfs Woordeboek opneumen, kiek daorveur mar es op stellingia.nl.
Maendag 25 september wodde de jaorlikse sutelaktie ofsleuten. De vri'jwilligers zorgden mit mekeer veur een prachtige opbrengst van mar liefst € 9.300,-, dat is ongeveer € 3.000,- meer as in 2016. Arg mooi is ok dat d'r dit jaor nogal wat ni'je meensken mithulpen mit de sutelaktie. Et bestuur en de sutelorgenisaosie bin slim bliede dat de verkope weer in de lift zit én mit de ni'je groep sutelders!

De sutelaktie begint in 2018 op maendag 3 september.

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 15 26-09-17 08:28

Jannes Westerhof

Dit plak dot me wat ...

Akkie Zeilstra is bi'j de Schrieversronte een bekende vri'jwilliger. Ze is al twaelf jaor lid van de warkgroep publiciteit, dot al jaoren mit an de sutelaktie, is koördinator veur Oost van de Tomkeveurleesweke, lest veur, verkocht boeken op 'e Berkoper mark en zit een middag in de weke op kantoor aachter de komputer. En now is ze ok nog bestuurslid wodden! Een bekend gezicht dus, mar om nog wat meer an de weet te kommen over Akkie gongen we naor et plak dat heur wat dot. En dat is et plak waor as ze mit heur man Helprig woont in Raevenswoold tegen Appelsche an.

'Ik vien dawwe een geweldig mooi uutzicht hebben,' zegt Akkie. Vanuut de kaemer an de Bokslootweg ziej' inderdaod een prachtig laandschop mit gröslaand , boerderi'jen, bomen an de aender en in et laand en… hiel vule locht. 'Ie kun hier de zunne prachtig opkommen zien, en, vanzels ofhaankelik van et weer, zien we regenbogen en geweldig mooie wolkeperti'jen. De pinken, schaopen, renen, gaanzen, zwanen, reigers en alderhaande aandere voegels zien we hier vlak veur oons.'

Akkie drok in de weer mit et indielen van de sutelroutes

Awwe kieken vaalt aachter de bluuiende gele lissen een koppel kobben daele naost een spannegien nijlgaanzen. 'We bin hiel wies mit oons daelders plakkien,' zegt Akkie. Ze lat een serie meraokels mooie foto's zien, die meerstal maekt binnen deur Helprig. De foto's laoten ok nog es zien hoe verschillend et uutzicht is in de loop van et jaor.
Ze wonen hier now 23 jaor. Akkie is gien 'geboren Stellingwarver', ze is in 1961 in de kraomkliniek in Assen op 'e wereld kommen, mar ze is wel een getogen Stellingwarver. Tot ze 'uut huus' gong het ze an de Drentseweg in Appelsche woond. Ok mit Helprig het ze an die weg woond. Veurdat ze naor heur daelders plakkien gongen hebben ze een jaor krek over de greens op 'e Smilde woond. Doe wodde et ni'je huus an de Bokslootweg bouwd.

Nao de legere schoele in Appelsche-Boven is Akkie naor de Rieksschoelegemienschop in Oosterwoolde gaon. 'In Appelsche praotten we op et schoeleplein nog Stellingwarfs, mar in Oosterwoolde was et Nederlaans. Nao een sikteresseopleiding in Grunningen bin ik in 1979 op 'e polisofdieling van Verzekering DLG, laeter Univé, an et wark gaon.' Nao twie jaor is ze bi'j de NAM, ok in Assen, kommen en 35 jaor laeter, veurig jaor, mit pensioen gaon. Naost et wark bi'j de NAM en in en bi'j huus zag ze ok nog kaans vri'jwilligerswark veur de Schrieversronte te doen. In 2005 kwam Akkie in de warkgroep publiciteit. 'Jaap Dedden van Blesdieke was een kollega en kammeraod van Helprig zien pappe en zo kwam ik in de kunde mit zien vrouw Annie Dedden. Annie zag dat we nogal wat boeken in et Stellingwarfs hadden en zee dat et misschien wat veur mi'j was om in die warkgroep te zitten. Jantje Braam, die d'r lid van was, kwam een aovend thuus bi'j oons om uutleg te geven wat de warkgroep inhul. Zo is et begonnen.'

Van 2006 of dot ze al mit an de sutelaktie. Over hoe verschillend de meensken reageren aj' an de deure kommen, kan Akkie boeiend vertellen. Sund 2009 is ze koördinator van de Tomkeveurleesweke. Deur al dat wark kent ze haost iederiene die bi'j de Schrieversronte aktief is. Doe Trijnie Telkamp september veurig jaor stopte mit et wark beud ze an om op maendag op kantoor te zitten totdat de ni'je mitwarkster, Joke Coenrades, in janne-

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 18 26-09-17 08:28

waori beginnen zol. Ze was krek mit pensioen en wol aorige en nuttige dingen doen. Kot daorveur was ze siktaoris van et bestuur van Historische Verieninge Appelsche wodden. Zo kwam d'r iene op 'e gedaachte dat ze ok wel bestuurslid van de Schrieversronte wodden kon en et risseltaot was dat ze in de jaorvergeerdering van 18 meie keuzen wodde. Ze wil eerst mar es zien wat d'r allegere an de odder komt. Et vaalt niet mit om jongeren bi'j een streektael te betrekken. Ze zicht wel dat jongen meer Stellingwarfs bruken as maegies. Ok op Facebook wodt Stellingwarfs bruukt en ze zag daor een reactie op: 'Ben je dislecties?', waorop et antwoord was: 'Nee, dialecties'.

Ze is now op deensdagmiddag ok an et wark op kantoor mit een klus van lange aodem, alle warkwoordvervoegings digitaol maeken. 'Aenliks hielemaol niet zo geschikt veur mi'j, want ik bin van grote stappen, gauw thuus. Ik mag graeg zien dat d'r wat gebeurt.'
Naost et wark veur de Schrieversronte en de Historische Verieninge het Akkie nog hiel wat liefhebberi'jen. In de butenlocht, ze mag graeg de hond uutlaoten en in de tuun warken, mar ok binnen. Ze lest graeg, veural literaire thrillers. En niet te vergeten puzelen: tectonics, sudoku's, kruuswoordpuzels, binaire puzels en zok-zo-wat. Ok mag ze graeg film en tillevisie kieken, mar 'et moet niet te griezelig wezen, want ik bin nogal schrikkerig'.
En dan kikt ze ok nog iedere keer uut et raem naor dat mooie laandschop waor as iedere keer weer wat te zien is.

Awwe aachter et huus wat drinken op et terras dot blieken daj' van daoruut ok nog een prachtig zicht op 'e Willemstad hebben. En a'k dan bi'j et votgaon een pottien hunnig mitkriege van de buurvrouw, die iemker is, kuj' gien aandere konklusie trekken as dat Akkie inderdaod op een daelders plakkien woont.

Grietje Bosma-Dijkstra
(Letterstreken)

LEEF!

Wie het jow
plattrapt
daelesleugen
onder de voete lopen

Laot je niet
kisten
murf maeken
d'r onder kriegen

Kop op
strek je poten
slao je vlerken uut
zet of!

Vlieg
de locht in
de vri'jhied integen

Laot je
mitdrieven
op 'e wiend

LEEF!

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 19 26-09-17 08:28

Henk J. Jager

Koniferen in Stellingwarf en omkrieten

Diel 3: Soorten uut de sparrefemilie

Sparreboom

De sparreboom is inhiems in grote dielen van Europa en Azië. Bi'j oons stammen de sparrebomen van vandege-de-dag liekewel of van plaantersgoed ofkomstig uut et buterlaand.

Bi'j de sparreboom is de baste min of meer rossig. An disse kleur kuj' de boomsoorte goed herkennen. Bi'j oolde exemplaoren kan de heufdstamme evenzogoed griesbrunig van kleur wezen. Dat dan moej' omhogens kieken. Bi'j et veroolderen krigt de stamme een schobbige baste. Eerst bin de schosseplaeties nog klein. Oolde exemplaoren hebben liekewel grote schosseplaeten mit groffe groeten d'r ommetoe. De baste kan dan daenken doen an reptielehuud. De kegels van de sparreboom staon bekend as sparreappels.

As de sparrebomen dichte op mekaander staon, schieten ze de hoogte in. D'r ontstaon dan lange bomen mit kaele stammen en smalle kronen. Een vri'jstaonde sparreboom het liekewel een lege stamme mit 'n briede krone, die grillig van vorm is en die niet hoge zit. Tegen disse gruuivorm wodt meerstal vliegdenne zegd. Dat vliegdenne slat op de veur koniferen vri'j grote ofstaand waorover

Stamme van oolde sparreboom

Bluuiende sparrebooom

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 20 26-09-17 08:28

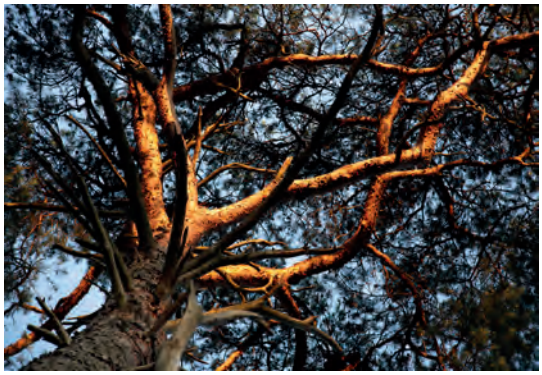

Sparreboom mit rossige baste

Sparreappels

de sparreboom him uutzi'jen kan. Vliegdennen staon in heidevelden en zaandverstoevings. An et aende van de 19e ieuw, doe d'r nog een boel vraoge naor mienhoolt was, wodden deur Staotsbosbeheer sparrebomen op 'e zaandverstoevings anplaant. Want die hooltsoorte dot et wel goed op aarm, dreug zaand. Om de boompies an de gang te kriegen wodde d'r een natte turf in et plaantgat stopt (Jager, 2006). Scharpe zunne schaedet de sparreboom niet, mar in et schaad gruuit hi'j niet.

Niet-verwilderende sparren

In o.e. de Blauwe Bos en op 'e Spoekedam, staot ok de Oostenriekse denne. Die boom het stammen die grauw ogen en groffe, stieve naalden die min of meer dezelde kaante opstaon. De denneappels daorvan verschillen liekewel mar kwaolik van die van de sparreboom. Een aandere aorige denne is de zeedenne. In Stellingwarf is disse bppm zeldzem. D'r gruuien hier mar weinig zeedennen, o.e. op 'e Schaopedobbe en in inkelde tunen. Op 'e Iese, dus mar krek buten Stellingwarf, staon d'r liekewel tientallen. De kegels an die boom wo'n opvalend groot en bin aorig veur in de veensterbaank.

Japanse lariks

De lariks komt deur massaole anplaant slim veul bi'j oons veur. Et gaot dan heufdzaekelik om de Japanse lariks, soms ok de dunkeldlariks, oftewel de basterd van de Japanse en de Europese lariks (o.e. in et Puntersbossien bi'j Else). De zokrek nuumde hybride verschilt liekewel mar kwaolik van de Japanse lariks. Daoromme wodt disse hier ok niet appat beschreven.
De Japanse lariks het mooie kegelties. Bekiek ie ze van bovenen of, dan lieken et krek rosies. Disse boom is winters kael. De ni'je naalden

Kegelties van de Japanse lariks

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 21 26-09-17 08:28

Takkien van de Japanse lariks mit jong kegeltien

bin eerst helder gruun, dan blauwig gruun, wiels ze in de haast fraai geel verkleuren. Oolde exemplaoren hebben wiede kronen mit toeken die brieduut de locht in 'bugen'. Zodoende vormen ze een idiaal fonnement veur de nusten van grote roofvoegels, zoas de schofferd, de havik en de wapsedief.

Denneboom

De denneboom (in et Ned. sparrenboom) is beroemd wodden deur et lietien 'O denneboom', wiels ok et hoolt, et zonuumde vuren, rondomtoe bekend is. Hi'j wodde ok lange leden al in Frieslaand anplaant, lichtkaans van de 18e ieuw of. Neffens de in 1840 verschenen Flora Frisica van Bruinsma gruuide de denneboom doe al 'Meenigvuldig in de boschen van Olterterp, Oranjewoud, Rijs, enz.' Vandaege-de-dag ziej' de denneboom bi'j oons ommeraek vule. D'r bin talloze bosvakken mit volplaant, wiels hi'j ok vaeke in tunen staot.

Twiegen van de denneboom

Stamme van de denneboom

Bi'j dennesoorten, zoas dus ok de denneboom, lopt de meerstal, paolrechte stamme deur tot in de toppe van de boom, wiels de krone meerstentieds kegelvormig is. Aj' een takkien van de denneboom dreugen, roegelen de naalden d'r of.
De denneboom gruuit niet hadde. Oolde stammen hebben een vri'j fien, schobbig schossepetroon. De denneappels bin lange, slaank en een betien kroemig. Ze lieken op een dikke segare. Meerstal zitten ze hoge in de boom, temeensen veur zoveer ze d'r nog niet ofroegeld binnen. Op 'e grond liggen soms ok tot op 'e spille ofvreten denneappels. Grif het een iekhoorn dat daon.
De denneboom kan himzels ok uutzi'jen. De jonge, uut zaod daelestreken denneboompies verschienen meerstal in de buurt van de oolderboom. Nao et uutdunnen of kappen van oolde dennebos, kun d'r veul 'van de grond' kommen. Goenend gruuien liekewel

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 22 26-09-17 08:28

Denneappels

op lochtige plakken in iekebos.
De denneboom kan beheurlik groot wodden. In et veurjaor van 2016 hebben wi'j een hiele groten iene zien in de Hunsrück in Duutslaand. D'r ston een infermaosiebottien bi'j. Daor was op te lezen dat de boom in 1850 poot is, dat hi'j 40 meter hoge is en dat de stamme een omtrek het van vier meter.

Sitkadenne

In zien memmelaand wodt de sitkadenne wel tot 90 meter hoge! In Amerike is now ienkeer alles groter... De sitkadenne wodt warschienlik al van de dattiger jaoren of in Stellingwarf anplaant. D'r bestaon hiele bosvakken van. In de Koepelbos bi'j Berkoop staot ok een aorig groot exemplaor (in juli 2017 was de omtrek van de stamme 280 cm). Onder disse boom laggen krojen vol kegelties...
Begin 2014 bekeek ik bi'j Olterterp een ommewi'jde sitkadenne. Die boom was grif sneuveld bi'j de storm van 28 oktober 2013. Dat hi'j lag d'r al even. Ik stapte van de wottelklute of bi'j de boom langs om te schatten hoe lange as hi'j was. Dattig meter veerder bleek liekewel dat de toppe d'r ofzaegd was. Grif dat iene d'r een gratis kastboom in zien hadde. Ik vreug me liekewel of as diegene d'r wille van had het. Zonder wottelklute zal hi'j ommes gauw roegelen... En van de naalden van de sitkadenne is bekend dat ze vliemscharp binnen. Dat die wi'j' niet in de sokken hebben... Daoromme wodt de sitkadenne, ok al zol hi'j daorveur niet misstaon, niet as

Stamme van de sitkadenne

kastboom verhaandeld. Een goed jaor laeter zag ik liekewel opni'j een ommewi'jde sitkadenne. Die boom lag d'r nog mar krek. En de toppe zat d'r nog an. En wat dee blieken: de naalden in de boomtoppe weren stomp. Bliekber hoeft de boom him zo veer boven de grond niet te waopenen...
De sitkadenne is redelik goed herkenber. De veerder grune naalden bin an de onderkaante griezig gruun. Ie kun de laestnuumde kleur ok goed zien, omreden de toeken schieve omhogens gruuien. Bi'j oolde exemplaoren schilferen d'r grote stokken schosse los. De fladden hangen d'r dan bi'j... Ok hier kuj' de sitkadenne goed an herkennen.
De kegelties hebben dunne schobben. Ze zeggen wel dat ze d'r pepierachtig uutzien. Ik hebbe d'r tot op heden gien vreteri'je an ontdekken kund. Dat wilde dieren hebben d'r weinig an. De sitkadenne kan himzels ok uutzi'jen, in dennebos krek lieke goed as in

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 23 26-09-17 08:28

Twiege van de sitkadenne mit scharpe naalden

Kegels van de sitkadenne

iekebos. Om groot wodden te kunnen moe'n ze liekewel niet te vule in et schaad staon.

Een bi'j oons ni'je denne

Een dennesoorte die minder lange, lichtkaans pas sund de tachtiger jaoren, in Stellingwarf anplaant wodt, is de Servische denne. Hi'j staot o.e. in de Stuttingebos, et Drents-Friese Woold en bi'j de Spoekedam. Disse boom wodt ok wel as kastboom verhaandeld, wiels et ok een tuunboom is. De naalden bin an de onderkaante een betien blauwig. Ze stiekelen niet en valen ok minder vlogge of as die van de denneboom. Veerder is de krone opvalend smalleg̣ies. De kegels lieken op die van de denneboom, mar bin kleinder en in verholing minder lange.

Wodt vervolgd in De Ovend van december.

Stellingwarver naeme	Nederlaanse naeme	Wetenschoppelike naeme
sparreboom	grove den	Pinus sylvestris
Japanse lariks	goudlork	Larix kaempferi
denneboom	fijnspar	Picea abies
sitkadenne*	sitkaspar	Picea sitchensis

Tebel 3. Stellingwarver, Nederlaanse en wetenschoppelike naemen van de in diel 3 nuumde soorten.
**deur de auteur van dit artikel vertaelde naeme of diel van de naeme.*

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 24 26-09-17 08:28

Rob Zethoven

Een goed onthoold

Een goed onthoold is veur een dokter een weerdevol bezit. Mooi mitneumen zoj' ok zeggen kunnen, want wees eerlik: een goed onthoold hej' of ie hebben et niet. En aj' et niet hebben kuj' daordeur in pienlike situaosies terechtekommen! Dat zal him niet zo gauw veurdoen in de praktiek, want daor bin hulptroepen veur in de buurt. Ie hebben de komputer waor alles in te vienen is, of aanders wel de assistente die alles wet. Et geveerlikste bin de situaosies as die hulptroepen d'r niet binnen. Dat is, om een veurbeeld te numen, as de dokter in de riegel staot bi'j de kassa van de Albert Heijn…

'Goeiemorgen dokter,' zegt een hiele aorige vrouw die, zonder dat ik et verneumen hebbe, aachter mi'j ansleuten is. Ze zegt et op zoe'n uutgelaoten toon, da'k d'r wel wisse van bin dat ze een pesjent van mi'j wezen moet.

'Mit mien man gaot et weer de goeie kaante op heur,' vertelt ze bliede. 'Jow weten wel mit zien bien…' Welk bien daenk ik dan, en wie is die vrouw, al komt ze mi'j wel bekend veur!

'Hebben jow ok een bonuskaorte?' vragt de juffer van de kassa. 'Nee, mar mien vrouw wel, geleuf ik,' geef ik veraldereerd an. Intied daenk ik, hoe hiet ze ok al weer en wat is d'r dan loos mit dat bien? 'Mooi dat et weer goed gaot,' zeg ik nog tegen heur, 'en doe de groeten an jow man,' wiels de kassajuffer mi'j de zegels veur et tuunservies geft. Rap loop ik mit de maande mit bosschoppen naor de uutgang. D'r wodt nog reupen: 'Jow vergeten jow zegels nog!' Mar ik wol et niet heuren en was bliede da'k weer buten ston.

Jawisse, een dokter is ok mar een gewoon meenske en het ok, as et om et onthoold gaot, grif zien beparkings. De iene meer as de aander, dat is wel zeker. In mien geval, dat moet ik eerlik toegeven, is mien onthoold nooit mien starkste kaante west. Aanders zegd: ik vergeet nog wel es wat. Al vien ik et ok weer niet zo hiel arg om es wat te vergeten. Et ruumt ok op zoj' zeggen kunnen. Liefst dan wel de aekelige en verdrietige dingen. Dat veurkomt saggereinighied. Vule liever onthole ik de aorige dingen.

Zo herinner ik mi'j een konsult, nog niet iens zo lange leden, mit een vrouw op leeftied. Lao'we heur mar 'Vrouw Heida' numen, want heur echte naeme is mi'j ontscheuten. Daor hej' et al weer! Geft niks, et gong ok niet om eernstige perblemen. Lichtkaans het de bloeddrok wat an de hoge kaante west, of het de huusdokter klaegd over et cholesterol. Een vissien meer in de weke of wat rooie gist ries pillen of zok-zo-wat. Alles was wel een betien bespreuken. Gien grote medische perblemen dus en daoromme ok gien reden om dat allemaole lange ontholen te moeten… Mar doe kwam et aorige toch nog an et aende van et konsult. En daoromme bin ik et niet vergeten! Wi'j weren al zoe'n betien ofscheid an et nemen en de ofspraoke veur de volgende kontrole was al neteerd op et ofspraokebriefien.

'Hewwe now alles zoe'n betien bespreuken, Vrouw Heida?' vreug ik heur om et konsult mit of te sluten. 'Nee,' zee Vrouw Heida tot mien verbaozing, omreden ze bliekber nog wat op 'e lever hadde. 'Nee,' zee ze nog es. 'D'r was nog wat dat ik jow vraogen zol, mar ik kan d'r even niet opkommen.' Ie konnen zien dat Vrouw Heida hiel arg heur best dee om te aachterhaelen wat of ze de dokter nog vraogen wol. Ik perbeerde heur te helpen deur een peer veul veurkommende kwaolen op te numen. Kalknaegels? Nee, dat was et niet. Spataoren dan, perbeerde ik opni'j. Nee, dat was et ok niet. Aambeien, in een laeste poging. Vrouw Heide schuddede van nee, dat was et ok niet. Bijna hadde ik besleuten om et konsult of te sluten, en ik leup alvast

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 25 26-09-17 08:28

naor de deure van de spreekkaemer, doe Vrouw Heida et inienen uutgalpte: 'Ik weet et, dokter!' Ze zochtte es diepe. 'Ik wor de laeste tied zo vergeetaachtig.' Zels mos ze d'r doe ok wel omme lachen. 'Zuwwe et daor de volgende keer over hebben, vrouw Heida?' stelde ik veur. Gelokkig vun ze dat een goed idee en zo hewwe ofscheid neumen. Heufdschuddende gong ik weeromme naor mien buro waor ik et ofspraokebriefien veur de volgende kontrole van Vrouw Heida op liggen zag…

Zo zorgt et onthoold d'r tiedens et leven veur om de goeie herinnnerings te beweren. Grif heuren daor ok de herinnerings an mien pake Zethoven bi'j. Hi'j was een man mit een gebruuksanwiezing, zeden ze. Dat kwam omdat hi'j soldaot west het bi'j de kavalerie. Dat hul in daj' in et goeie of in et verkeerde kaamp zatten, daj' deugden of niet, iets was goed of op 'e kop verkeerd. Griestinten kende hi'j niet. Een echte Zethoven hiette dat, now en dat zee wel genoeg. Mien beppe hadde een protte takt neudig om dat allemaole binnen de parken te holen, wat grif niet altied lokte! As mien pake weer es op 'e praotstoel zat, kon zi'j inienen naor buten kieken en perbeerde dan ien van heur menieren uut om him mit of te leiden. 'Zeg Piet, zie ie daor ok die meeuwen vliegen?' Veur mien pake et teken dat hi'j inbienen mos, wat muuizem gong as hi'j krek uut aende zet was.

Ik was slim wies mit Pake. Ik beheurde gelokkig tot et goeie kaamp. Pake hadde hanen as koleschoppen, krek zoas boeren die wel hebben. Die kwammen goed te passe, want Pake hadde ok een hiele grote tuun.

As ik bi'j Pake kwam dan heurde daor een kuier deur de tuun bi'j. We gongen de plaanten bi'j daele die prachtig bluuiden. Et weren zunnebloemen, dalia's, floksen en nog vule meer. Allegere soorten die thuusheuren bi'j paken en diej' now niet vule meer zien. We sleuten de kuier dan of mit et hoogtepunt. Dan kwammen we in Pake zien zelsbouwde kas, waor et waarm was en waor et reuk naor waarme grond. Daor kweekte Pake zien orchidenen op. Mennig jaor gong op die wieze veurbi'j en de slag deur de tuun in de zoemer is iene van de mooiste herinnerings die ik hebbe. Wel vul me op dat 't onthoold van Pake mit de jaoren hieltied minder wodde. Now was hi'j nooit hiel goed west in muuilike woorden. Dat leut hi'j over an zien vrouw, mien beppe. Mar de laeste jaoren van zien leven hadde hi'j him een hieltied gruuiende verzaemeling an 'ezelsbroggies' eigenmaekt om zo op vraogen van zien pakezegger bescheid geven te kunnen.

Op een keer stonnen we weer tegere een polle prachtige, kleurige bloemen te bewonderen. 'En wat bin dat veur bloemen, Pake?' vreug ik him. Et bleef stille. Wel zag ik him een eigenaorige beweging maeken krek as wol hi'j wat van de grond oppakken. 'Nemesia's, jonge,' zee hi'j nao een schoffien naodocht te hebben. We konnen d'r wel omme lachen. As laeste kwam et gebrukelike hoogtepunt: de kas! Et reuk d'r opni'j arg lekker en in de bakken stonnen allegere biesterbaorlik mooie plaanten, waor as ik de naeme niet van wus. 'En hoe hieten dissen dan, Pake?' Doe bleef et langere tied stille. Ik zag Pake naodaenken. Nao een schoffien klaorde zien gezicht op, asof hi'j een ingewikkelde puzel oplost had. 'Dat bin or-sie-de-nen.' Ik begreep niet percies waoromme et zo lange duren mos eer hi'j de naeme wus en dus vreug ik him daor naor. Doe zee hi'j dat hi'j dan eerst an zien bruur Cor daenken mos. Dan an zien zuster Sien en dan an de D van Dirk, zien aandere bruur. Or-sie-de-nen dus! De femilie hadde him uut de braand hulpen. We konnen d'r tegere best wille om hebben. Orchidenen bin sund die tied altied or-sie-de-nen bleven en alle keren as ik ze zie daenk ik weeromme an mien slim lastige, mar liekewel slim lieve Pake.

Ik hebbe mar een kleine femilie, dat kan aansend nog knap lastig wodden. Gelokkig hebbe ik mien vrouw nog. Zi'j is van Roomse komof en het mar evenpies dattien omkes en tantes. Daor moet ik et dan van hebben. Vaeke vraog ik heur: hoe hieten ze allemaole ok al weer? Want ja, op een keer bin ik ze neudig!

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 26 26-09-17 08:28

Veldnaemen van Stellingwarf VII: Oosterwolde

Tot 20 oktober kan d'r intekend wodden

In et veld, in de heufden en in de hatten: daor leven bi'j streekbewoners van Stellingwarf de veldnaemen. Grote of kleine stokken laand, paeden, revierties, stokkies heide, een oolde meule, een aander gebouw - ze hadden bi'j de meerste streekbewoners een naeme, en hiel wat naemen kennen meensken ok vandaege-de-dag nog. Meensken wussen waor ze et over hadden as ze bi'j De Scholde weren (tussen Oosterwoolde en Appelsche), ze kenden deurgaons Alteveer (bi'j Oosterwolde mar ok bi'j Buil), en in Oosterwoolde weren De Lochtinger Venne en Boelenzegde ok aorig bekend. En zo bin d'r vule meer naemen te numen – zoals de Jardinger Tille, Oostenburg, Lohuus en Et Kleindiep.

Veldnaemen weren en bin d'r overal, in hiel Stellingwarf en netuurlik ok in de wereld veer daor buten, mar we hebben et disse keer veural over Oosterwoolde, en dat is in verbaand mit et verschienen van een ni'j boek. Dat hiet: 'Veldnaemen van Stellingwarf diel VII Oosterwoolde'. De Historische Vereniging van Oosterwolde e.o. en Stellingwarver Schrieversronte hebben d'r jaorenlaank stevig mit mekere an warkt. Iendrachtig mit mekeer, in een taelkundig, historisch en veural laandschopshistorisch projekt. Et wodde een indrokwekkende verzaemeling uut et hiele grote dörpsgebied van Oosterwoolde, kontreinen dus die ok nog es veurzien binnen van meraokels vule buurtschoppen.

Et gaot in dit boek om meer as 1600 naemen, mit nog es 100 vormvariaanten. De Schrieversronte hadde al hiel lange een kemmissie veur et vaasteleggen van naemen, en de HVO het intied, zoe'n 15 jaor al, een soortgeliekense eigen warkgroep. Netuurlik bin de veldnaemen van Oosterwoolde bi'j mekeer brocht en beschreven veural deur meensken uut Oosterwoolde, mar ok van daorbuten. Butendat kon gebruuk maekt wodden van een vroege verzaemeling van de heer Wiebe de Jong, Stellingwarver uut Et Vene. Alle naemen uut Oosterwoolde wodden een tal jaoren leden tot een groot digitaol bestaand bi'j mekere brocht deur een vri'jwilligster van et streektaelinstituut en HVO, Vrouw Minke Dijkstra (1942-2011). HVO-leden Tonie Spijkman, Lieuwe Tiesinga en aanderen vulden et bestaand naotied nog an.

Uutwarking

Ok hebben Tonie Spijkman en Lieuwe Tiesinga tegere mit Henk Bloemhoff de databasis deurneumen, anvuld en veurzien van vormen van de naemen zoas die op kaorten prissenteerd wodden mossen, van 'De Weper' tot 'Legeduurswoolde', van 'Jardinge' tot 'Groot-Klaozinge'. Et materiaol mos ok veerder bewarkt wodden, toelocht en uutlegd wodden om in boekvorm verschienen te kunnen. En bi'j et boek kwam een kassette, mit mar liefst 14 losse kaorten op A3-fermaot. Alles is now klaor en de pris-

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 27 26-09-17 08:29

sentaosie zal wezen op 20 oktober, op een historisch symposium van de HVO in zael De Zon in Oosterwoolde. HVO-lid Albert Oost zette de naemen op de losse kaorten, Henk Bloemhoff schreef twie heufdstokken over de aord en ontwikkeling van et Stellingwarver veldnaemeonderzuuk van de Stellingwarver Schrieversronte, laandschopshistorikus Dennis Worst schreef twie heufdstokken over de laandschopsgeschiedenis en Henk Bloemhoff zorgde - m.m.v. Tonie Spijkman en Lieuwe Tiesinga - veur een uutvoerig heufdstuk mit en over de naemen zels, heur ofkomst en betekenis, historische omstaandigheden en meer. Veerder het et boek van zien haand nog een taelkundig heufdstok mit alle toponymische elmenten.
Ommeraek wat uren verzaemelwark, onderzuuk doen en schrieven was et… – en now is daor dan een grondige studie veur iederiene beschikber. Veur liefhebbers, sneupers, kultuurgeïnteresseerden, studenten, wetenschoppers. De HVO prissenteert zo een indrokwekkend historisch wark, en de Stellingwarver Schrieversronte publiceert mit etzelde boek diel VII in zien reeks Veldnaemen van Stellingwarf, een mooi hoogtepunt in et jaorenlange veldnaemeonderzuuk.

Tot de verschieningsdaotum van 20 oktober 2017 bestaot de meugelikhied van veurintekening. Teken ie in, via info@stellingwarfs.nl of deur te bellen, dan gelt de veurintekenpries van € 22,50. Nao 20 oktober telt de gewone winkelpries van € 27,50.

Fermaot: A4. Tal bladzieden: 176. Losse kaorten: 14. Kaorten in et boek zels: 40, waoronder een historische buurtschoppekaorte. Ofbelings, waoronder veul foto's in kleur: 72.

Van de redaktie

Ienakters en tenielstokken op Stellingia

De webstee stellingia.nl kan zien wodden as et digitaole kenniscentrum van de Stellingwarver Schrieversronte. Et kenniscentrum van de stichting is een uniek centrum in oonze regio, mit arg veul biezundere kollekties die deur de jaoren henne verzaemeld binnen of die deur pattekeliere verzaemelers binnenbrocht wodden. Et gaot daorbi'j vaeke om verzaemelings die nargens eers te vienen binnen en die in de oolde baankkluus in et gebouw van de Schrieversronte in Berkoop braandveilig beweerd liggen.
Sund een jaor of viere bin vaaste vri'jwilligers van de Schrieversronte veul kollekties an et inscannen. Dat gebeurt om de kollekties ok digitaol te beweren, mar ok om ze plaetsen te kunnen op de speciaole webstee Stellingia. Mit et plaetsen van gegevens op Internet wodt vanzels uterst zorgvuldig ommegaon; van sommige biezundere kollekties wo'n dielen niet eupenbaor toegaankelik maekt.

Kosten en rechten

Dat gelt bi'jglieks ok veur alle Stellingwarver ienakters en tenielstokken die in et Kenniscentrum liggen. Mit riegelmaot is daor vraoge naor; et wark kan uteraord deur tenielklubs bruukt wodden. Op Stellingia bin onderhaand de gegevens van al die ienakters en de tenielstokken te vienen, mit een veurbeeldbladziede mit tekst. Wie graeg een stok bruken willen zol kan kontakt opnemen mit et buro van de SSR. De tekst wodt dan tegen een geringe vergoeding beschikber steld, mar de gebruker moet wel zels veur toestemming van de schriever of uutgever van et stok zorgen. Op Stellingia bin now zoe'n 45 ienakters en tenielstokken in et Stellingwarfs in te zien.

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 28 26-09-17 08:29

Hendrik Betten

De filmdaegen zitten d'r op, et monteren is an de gang

We zien uut naor de film 'Daor klept de klokke weer'

De acht dri'jdaegen veur de film 'Daor klept de klokke weer' bin alweer even aachter de rogge. Et weren drokke daegen. Vanof et begin in de oolde 16e ieuwse boerderi'je Bruntingerhof in Orvelte tot et lopen deur de zaandverstoeving in de Schaopewaskersdobbe mos d'r hiel wat verzet wodden.

'Geluud, kamera, set, stilte enn… aktie', hoe vaeke a'k dat in de acht opnaemedaegen heurd hebbe is niet te tellen. Om een film van een goed half uurtien te vullen bin d'r in die tied genoeg beelden maekt. Mar et plakken, knippen en bi'jwarken mit illestraosies, tekst en geluud moet de kommende periode nog gebeuren. Nog evenpies ofwaachten dus wat 't uuteindelike risseltaot wodt, et perces d'r naor toe is in elk geval slaegd.

Et wodden daegen vol mit mooie mementen en veural goed lokte opnaemen. Acht daegen lange wodde d'r hadde warkt naor een risseltaot dat aenlik mar een peer meensken op et mement van de opnaemen veur ogen hadde. Een 'crew', akteurs, figuraanten, smienk, kleraosie, meenken veur de haand- en spandiensten, pendeldiensten en meensken veur catering weren daorveur optrommeld. En iedere dag mossen de auto's mit apperetuur en 'props' (rekwisieten) leeghaeld en an et aende van de dri'jdag weer inpakt wodden om de aandere dag op een aandere lekaosie etzelde ritueel te volgen.
Veur dag en dauw weren ze al bi'j 't pad. Van de Bruntingerhof in Orvelte, de rust in 't waarme Puntersbossien, de weelderige besleutenhied bi'j de hutte op 'e Delleboersterheide, de prachtige ieuwenoolde karke van Berkoop en zien mooie omgeving, et kesteel Old Stoutenburgh in Blesdieke, de aovend- en naachtopnaemen mit een kampvuur in Makkinge, 't karkhof in Ni'jberkoop en naor de zaandverstoeving bi'j de Schaopedobbe. Et weren allemaole prachtige plakken om opnaemen te maeken. Wat wonen wi'j toch in een mooi stokkien Zuudoost-Frieslaand!

Van drokte op 'e filmplakken is morgens vroeg vaeke nog gien spraoke. Mar dat veraandert hadde as et gezelschop in wisselende saemenstellings binnenkomt. Dan is 't haost mitien an de bak. En we hebben et op die acht daegen op die verschillende lekaosies zels, op zo now en dan wat regen nao, butengewoon troffen. En niet in de laeste plak deur de prima crew o.l.v. scriptschriever en regisseur Thomas Rovers, Marco Reekers as regieassistent, kameraman David Koster, Serge Eskamp veur et geluud, Henrike Kruise veur de kleraosie en Kiena Bouwer, Baukje Oosten en Albertha Zwaagstra veur et grimeren. Meensken die mit tal van assistenten veur de Stellingwarver Schrieversronte dit ambitieuze filmprojekt trekken. De basis veur et projekt lag ommes bi'j die streektaelorgenisaosie. Et was et boek 'Daor klept de klokke weer', schreven in 1959 deur heufdmeester van de CVO-schoele in Oosterwolde Hendrik Hoogeveen, dat as uutgangspunt diende. Hans Koopmans hadde dit Nederlaanstaelige boek in 2009 vertaeld en bewarkt in et Stellingwarfs, de Schrieversronte dielde et uut an alle schoelen. Thomas Rovers uut Grunningen

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 29 26-09-17 08:29

Et kaampvuur in Makkinge

schreef et skript, dat op zien beurt weer deur Sjoukje Oosterloo en Sietske Bloemhoff in et Stellingwarfs ommezet wodde.
De film gaot over een biezundere periode in de geschiedenis van Stellingwarf. Dat weren de jaoren rond 1500 doe Stellingwarf veurgoed zien vri'jhied kwietraekte en bi'j Frieslaand indield wodde. De film is in et eerste plak bedoeld veur et basis- en vervolgonderwies in Stellingwarf.

Et was veur iederiene trouwens wennen, die eerste dag. De kleraosie veur de akteurs en figuraanten mossen bi'j mekeer legd wodden, ja alderdeegst nog wat in mekeer zet wodden en ok et uutvoegelen van de juuste make-up hadde zien tied neudig. Ien en aander mos daornao in scene zet wodden en de juuste spullen d'r bi'j zocht wodden. Mar iederiene hadde him goed veurbereided op wat kommen gaon zol.
Now ja… niet hielemaole. Want daor was dan Marco Reekers, die op een hiel netuurlike wieze en mit veul kennis van zaeken de boel anstuurde en wus waor hi'j mit iederiene naor toe wol. Hi'j maekte dudelik hoe een regieassistent de leiding over de opnaemen het, wat d'r verwaacht wodde en dat ien en aander eerst bekeken wodden mos wat de kameraopstelling- en belochting angong. Daornao wodden de scenes rippeteerd, bi'jspiekerd, de proefopnaemen volgden en tot slot wodden de uuteindelike opnaemen maekt. En dan in veulvoud, dat zullen jim wel begriepen aj' willen dat 't risseltaot goed wezen moet. Van et eerste mement of weren bi'j elke rippetisie en opnaeme de vaaste vraogen van Marco: 'Akteurs klaor, geluud dri'jt, kamera dri'jt, set? Enn... aktie!' Bi'j Reekers en veural Rovers dri'jde et verhael him al as een film in heur heufden of. Et goedkeuren van de uuteindelike beelden lag dan vanzels bi'j regisseur Thomas Rovers.

Nao de eerste dag koj' gaondeweg al marken dat et allemaole soepeler verleup. En dat was handig, want die dag mossen d'r buten veul scenes opneumen wodden. En aj' butenopnaemen maeken gaon, kuj' d'r grif op an dat d'r veul respoons komt van toeristen en meensken die spontaon langeskommen. De sfeer dee vaeks wat nostalgisch an as hadde de tied toch echt evenpies stillestaon.
En de akteurs. Die weren goed te regisseren, zo bleek keer op keer. Et bleken netuurtelenten en ze wussen de crew de hieltied weer

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 30 26-09-17 08:29

te verrassen. Mar oei, wat mossen ze an de bak en wat was et hier en daor improviseren. En wat was et veur heur soms van morgens vroeg tot laete in de middag 'buffelen'. Soms wel es daegen mit weinig tekst, mar mit veul aktie en even zo veul of nog meer an wark. Ok de scenes mit een groot tal figuraanten weren mooi om te zien. Op gezette tieden verschenen d'r Saksen, boeren, dörpsbewoners en alderdeegst een Stellingwarver milisie op 'e filmset. Ok die mossen allemaole flink an de bak, temeensen as d'r weer es zaeken overdaon wodden mossen. En dat gebeurde nogal es. En dan de levende have - hond en peerd - die kregen d'r de hieltied meer aorighied an.

Mitwarken an een film vragt veural hiel veul geduld en waachten, waachten en nog es waachten totdat et d'r goed opstaot. En wat kriegen de meensken straks in de vredesnaeme van al die beelden te zien, zullen de akteurs zeker docht hebben.
Et was ok klaorstomen veur wat d'r verwaacht wodt. Et artistieke team warkte him et lazerus. Zi'j hadden et ien en aander bedocht. Et bedaenken en schrieven van een skript liekt nogal makkelik, mar et tegendiel is waor. En dat skript dan daelezetten veur zoe'n film is al muuilik genoeg, mar om et ok zo uitvoerd te kriegen is nog weer wat aanders. In percies uutdochte dri'jboeken veur acht daegen mos alles uutvoerd wodden en daor bin hiel wat meensken veur optrommeld. Veurof mos bekeken wodden waor et ien en aander opneumen wodden kon. D'r mos van teveuren van alles al orgeniseerd en regeld wodden mit beneudigdheden en speciaole figuraanten. En soms wodden dan op 'e filmdag zels nog weer zaeken anpast en regeld. Soms moej' ok accepteren kunnen dat dingen simpelweg niet lokken. As ploeg moej' aenlik altied op scharp staon. As kameraman hej' bi'jglieks soms mar een peer sekonden om een mooi en zo scharp meugelik plaetien te maeken. Ok de geluudsman het d'r een flinke kluif an om alle geluud zo goed en zuver meugelik vaaste te leggen. De zunne, krek as de regen, kent ok gien genaode veur de crew en de akteurs. Regen of niet: dan weer moet et spannender, romantischer, realistischer,de emosie moet beter uutdrokt wodden; dan weer moet et vlotter, toch wat langzemer, moej' niet in de kamera kieken, dan weer wel, dan moet et opni'j omdat d'r inienen wat in beeld komt wat d'r niet in heurt of omdat de tekst niet goed uutspreuken wodt. Mar ok 'n aandere opstelling van de kamera en et wisselende locht kan d'r toe leiden dat de opnaemen nog es een keer overdaon wodden moeten.
Ach… et heurt d'r allemaole bi'j.

Uut ervering wusten de maekers daj' nao een peer daegen van opnemen kepot binnen. Daoromme kreeg iederiene, zoas veurof inpland was, drie daegen vri'jof. Die gongen in nao de geweldige en sfeervolle opnameset aovens bi'j et kaampvuur in Makkinge. De drie dagen rust was zeker op zien plak, want iederiene pakte de draod daornao muuiteloos op veur de laeste drie opnaemedaegen. Veurof weren d'r reservedaegen inbouwd, omdat d'r misschien opnaemedaegen wezen zollen die vanwegens et weer oflast wodden moesten. De regen, die soms mit bakken vol naor beneden kwam, het wel op een peer filmdaegen perbeerd de stemming wat te verpesten, mar wus daor niet in te slagen. Schoelplakken zuken en mit parreplu's boven de heufden, de monitor en kamera is meer as ienkeer an de odder west. Mar et gong altied deur.

Et weren mit mekeer hatstikke mooie daegen mit een super motiveerde, hiel gezellige en ommeraek goeie groep meensken die mit echt 'teamwork' en in een goeie harmonie en een fantastische sfeer vol overgaove mit mekeer veur et risseltaot gaon binnen.
De 'ofdronk' nao ofloop van de filmdagen verleup, hoe kan et ok aanders, in een opperbeste sfeer. Et was arg gezellig. De daegen d'r op mos iederene vast en zeker evenpies in een aander ritme kommen. Bi'jkommen van alle

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 31 26-09-17 08:29

indrokken die de oflopen periode opdaon weren. Gelokkig bin de foto's en filmpies d'r nog en kun de meensken lange naopraoten over de erverings veur de ni'je Stellingwarver speulfilm 'Daor klept de klokke weer'.
Kommende tied is et vanzels nog spannend veur de meensken die nog veur anvullings zorgen (filmmeziek, geluud, illustraosies en zo) en mit de regisseur de montagestudio induken om een film van goed dattig menuten te produceren. Et plakken en knippen zal zeker een prachtig eindrisseltaot opleveren. Daor kikt ongetwiefeld iederiene naor uut. Et doel is dat in jannewaori de première wezen zal en dat daornao iederiene de gelegenhied krigt om te film op de ien of ere wieze te bekieken.

Van de redaktie

Opni'j filmopnaemen bi'j Schrieversronte

Zaoterdag 16 september wodden d'r bi'j de Schrieversronte in Berkoop opni'j filmopnaemen maekt. Now veur een promosiefilmpien Stellingwarfs t.b.v. een warkwinkel tael-meziek veur De Veerkieker, een schoelebried projekt binnen et vak Hiemkunde in et basisonderwies.
Annemieke Jager (12) uut Berkoop vertelt in et filmpien o.e. over mooie Stellingwarver woorden zoas 'babbelegoegies', 'diedelen' en 'luddeveduh'. Kameraman was Patrick Hoving (student Minerva Grunningen), regieassistent Bas van Domburg (theaterman en muzikaant, Diever), wiels Sietske Bloemhoff veur de teksten zorgde.

Annemieke Jager

DeOvend_oktober_binnenwerk.indd 32 26-09-17 08:29

OTTO, HEER VAN BUIL

DEUR: FRANK SPIJKERS

ET BUSKRUUT 3

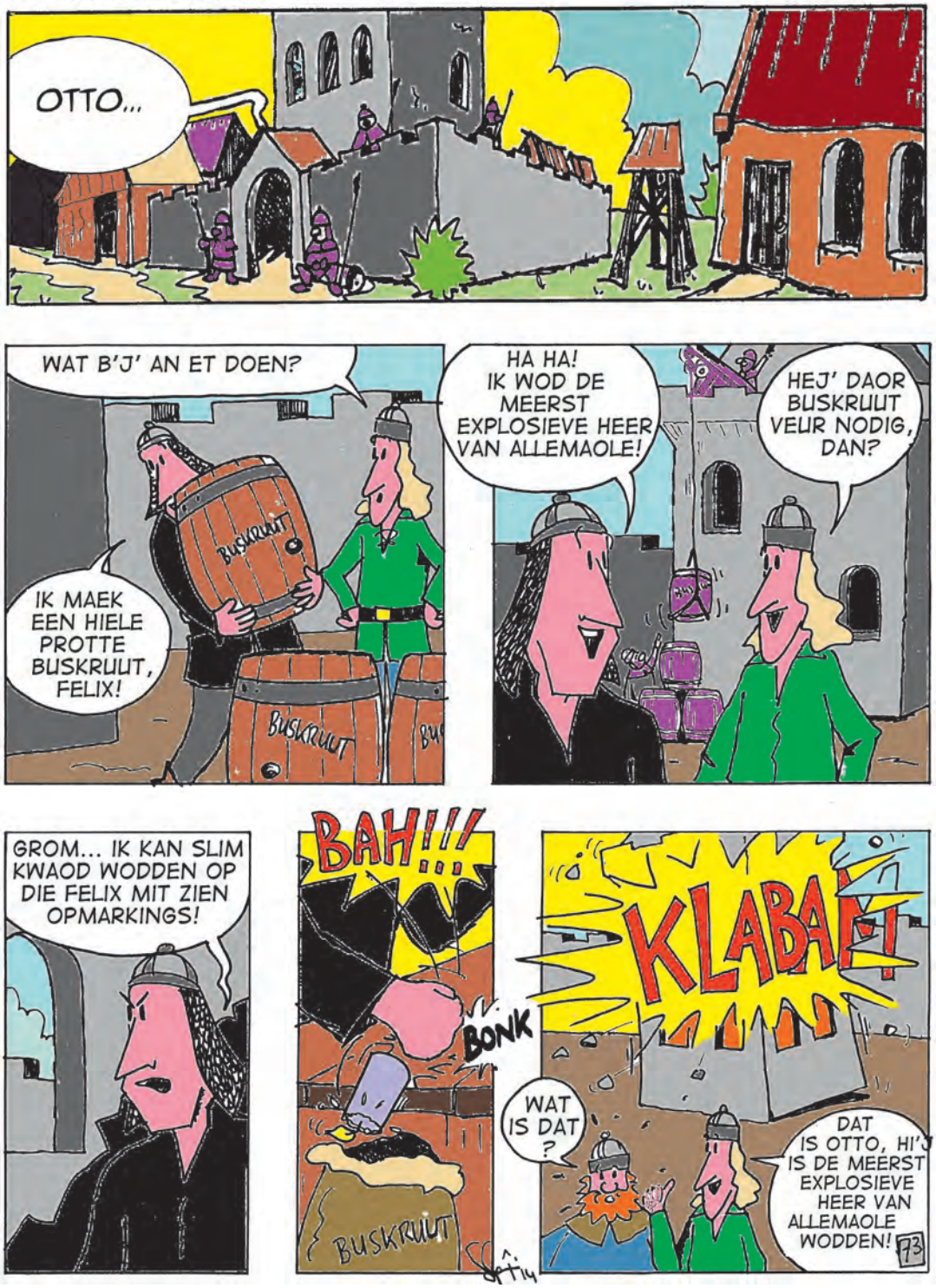

Boekholing in de sloerzak?

As jow MRW inschaekelen ...
... staon jow d'r nooit alliend veur!

MRW ACCOUNTANTS & ADVISEURS • GORREDIJK • SNEEK • WOLVEGA mrw.nl